

Muzejā Aleksis nostrādāja 44 gadus klūdams par vienu no zinošākajiem stājglezniecības restauratoriem, kurš lieliski pārzināja mākslas vēsturi,

Attēlā Aleksis Osmanis
(20.11.1945 – 11.02.2016)
kopā ar kolēģēm Jūliju Federa
175 gadu izstādē 2013. gadā.
Aivara Holma fotogrāfija.

glezniecības tehnoloģijas, praktisko restaurāciju un kultūras vērtību saglabāšanas problēmas.

Viņš prasmīgi darbojās arī kā mākslas dzīves norišu vērtētājs, publicēdamies presē.

Alekša lielā aizraušanās bija gleznotāja Ģederta Eliasa mantojums. Tādēļ tika iecerēta grāmata... Tādēļ aizsākās sadarbībā ar Ģederta Eliasa Jelgavas Vēstures un mākslas muzeju, kur glabājas Ģ.Eliasa darbu kolekcija. Aleksis, iesaistot kolēģus, rūpējās, lai mākslas darbi tiktu restaurēti.

1980. gads. Mākslas muzeja otrā stāva vestibilā notiek Mākslas muzeju un izstāžu apvienotās direkcijas ietvaros pirmā restaurēto darbu izstāde „Mākslas darbu restaurācija”, kuras ekspozīciju un katalogu izveido Aleksis.

1984. gads. Jau republikas 1. izstāde „Mākslas darbu restaurācija” toreizējā Aizrobežu mākslas muzejā Rīgas pilī. Tās ekspozīciju un katalogu arī izveido Aleksis.

Izstādes ir aizsākums restauratora izstādes publicitātei, ka šodien turpinās caur Baltijas valstu restauratoru triennālēm un regulārām restaurēto darbu izstādēm.

1985. gads. Maskavā notiek 1. Vissavienības restauratoru darbu izstāde „Muzeju vērtību restaurācija PSRS”, kurā Latvijas restauratoru darbu ekspozīciju un kataloga sadaļu atkal veido Aleksis.

Tā bija liela un vērienīga izstāde jaunuzceltajā Maskavas izstāžu namā Krimas krastmalā, kur katrai republikai tika atvēlēta sava „kabata”. Aizpildīt šo kabatu nebija vienkārši; bieži bija jāizdomā kā tikt pie vitrīnām, kāpnēm stieplēm u.c. paša nepieciešamākā. Mēs neliela restauratoru darba grupa no Latvijas muzejiem dzīvojam pašā pilsētas malā kopmītnes tipa viesnīcā, kā izrādījās bijušajā Berijas vasarnīcā, un katru dienu 3 stundas mērojām ceļu turp un atpakaļ. Tas bija sen, tas bija nesen, jo joprojām atmiņā tā

fantastiskā gaisotne, kas, neskatoties uz problēmām, valdīja toreiz pateicoties Alekša koleģialitātei, atsaucībai, nesavtīgumam un labdabīgajam mieram.

1987. gads. Sarunas par sadarbību ar igauņu un lietuviešu kolēģiem vainagojās ar izstādi „Kultūras vērtību restaurācija Baltijas padomju republikās”, kas aizņēma Aizrobežu mākslas muzeja pilnīgi visu otro stāvu. Un atkal Alekša zināšanas, atsaucība, iejūtība un klātbūtne, strādājot arī nakts stundās, kā rezultātā izveidojās lieliska ekspozīcija. Tas nebūt nebija vienkārši, jo vajadzēja sabalansēt dažādo izstādes dalībnieku vēlmes un prasības.

„Bez pēdām mēs nepazūdam. Aizmums paliek ķīlūdens, kas nekad vairs pilnīgi nenomierinās, laika ratā paliek skramba, ko ar tik lielām pūlēm esam iegriezuši” - Larss Sobijs Kristensens.

Es ticu, ka tā ir un būs – Aleksis paliks mūsu restauratoru, un ne tikai, atmiņu lokā, jo kultūras vērtību saglabāšanas un kopšanas darbs bija viņa dzīvesveids. Laiks acīmredzot viņu aizsauc tāpēc, ka arī tur, kur laiks ir vērtība, kas pieder vienīgi Dievam ir kas mūžīgi saglabājams.

Lai gaisis Tavš ceļš, Aleksi!

Inta Rudzīte

Grafikas restauratore – vecmeistare

GODA BALVA

Atgādinām un jaunus biedrus informējam, ka šogad, kā katru otro gadu, ir paredzēts pasniegt Latvijas Restauratoru biedrības “Goda Balvu”.

Ierosinājumā - vārds, uzvārds, pievienojot nelielu aprakstu par ko un kāpēc Jūsu izvirzītais kandidāts būtu pelnījis šo balvu (tas varētu būt unikāla kultūras pieminekļa sarežģīta un veiksmīga restaurācija, interesanta restaurējamā objekta izpēte, atzīts pedagoga darbs preventīvās konservācijas jomā ...utt.)!

Goda Balvas komiteja, Ieva Liepa (Poriete), Ilze Bula, Zane Kēlere ar prieku gaida pretendētus uz balvu.

Pieteikumus lūdzam sūtīt uz e-pastiem liepa.ieva@inbox.lv, ilze.bula@lnb.lv; Ilzes Bulas tālrunis 26042411.

LRB Goda Balvas nolikuma galve-

nie punkti:

- Goda balvu piešķir LRB biedram vai biedru grupai (kolēktīvam) par nozīmīgiem sasniegumiem kultūras mantojuma aizsardzības teorijā un praksē.

- Priekšlikumus Goda balvas piešķiršanai var izvirzīt: fiziskas personas, LRB biedri vai biedru grupa; juridiskas personas kā muzeji, arhīvi, VKPAI un citi.

- Iesniegums ar pamatojumu balvas piešķiršanai iesniedzams LRB priekšsēdētājam vai kādai no izraudzītās komitejas personām. Iesniegumus balvas piešķiršanai pieņem gada 1. ceturksnī, bet ne vēlāk kā līdz 31. martam.

Goda Balvas komiteja

Latvijas Restauratoru biedrības avīze Nr.66

ISSN 1691-0966

Iznāk kopš 1997. gada novembra.

Adrese:

Vecpilsētas iela 7, Rīga LV 1050, tālr. 67213273

Iznāk 4 reizes gadā

Redaktore **D. Murziņa**

e-pasts: murzina.dita@gmail.com

Korektore **A. Brīvniece**

Mājas lapa:

www.restauratorubiedriba.lv

Restauratoru biedrības avīze

2016. gada aprīlis

Nr. 66

DAGEROTIPS

Izdrotājs - Luijs Žaks Mandē Dagērs.
(Louis Jacques Mandé Daguerre)
1.1. Att.

Dagerotips ir pirmā fotogrāfija, kura bija pieejama visiem cilvēkiem. Tā ir neaizstājama vēsturiska liecība par cilvēku dzīvi 19.gs. otrajā pusē, tāpēc bija nepieciešamība apzināt Latvijā esošos dagerotipus, noskaidrot to atrašanās vietu, glabāšanas apstākļus un fizisko saglabātības stāvokli. Svarīgi bija uzzināt, kādos apstākļos dagerotipi tiek glabāti, jo nepiemērotos apstākļos, tie tiek pakļauti straujai, neatgriezeniskai destrukcijai. Pētījuma laikā ir apsekoti Latvijā esošie sešpadsmit dagerotipi, kuri glabājas Latvijas Fotogrāfijas muzejā, Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts Vēstures arhīvā (LNA LVVA), Liepājas muzejā, Latvijas Nacionālajā vēstures muzejā un Ventpils muzejā, tika novērtēta to saglabātības pakāpe, konstatēti to bojājumi un glabāšanas apstākļi, kā arī izstrādāti ieteikumi to saglabāšanai. Turpinājumā seko ļoti īss kopsavilkums no mana restaurācijas studiju noslēguma darba, lietišķā pētījuma, kurš tika aizstāvēts 2015. gada pavasarī, Rīgas Celniecības koledžā.

Dagerotipu vēsture un attīstība.

Dagerotips bija pirmais veiksmīgais fotogrāfijas process pasaules vēsturē. 1839.gada 7.janvārī tas tika prezentēts Parīzē, Zinātņu akadēmijā (Académie des sciences). Dagerotips ir nosaukts Luija Dagēra (Louis Jacques Mandé Daguerre; 1787-1851) vārdā, kas kopā ar Niseforu Njepsu (Nicéphore Niépce; 1765-1833) to arī izgudroja.

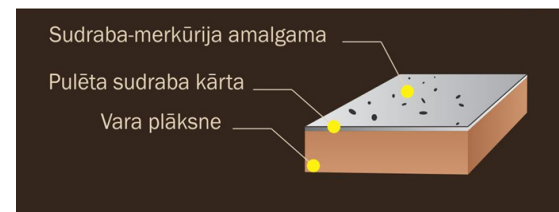
Pirmo dagerotipu darbnīcu Rīgā atvēra Dominiko de Robiani 1840. gadā. Pirmie fotogrāfi Latvijas teritorijā šajā laikā galvenokārt bija ceļojošie fotogrāfi, bieži vien vācu tautības, kas ceļā uz Pēterburgu, Maskavu vai Kēnigsbergu uz īsāku vai ilgāku laiku apstājās Rīgā.

Pētot latviešu fotogrāfijas vēsturi, ir izdevies noskaidrot, ka pirms Otrā pasaules kara dagerotipu ir bijis daudz vairāk nekā šobrīd zināmie. Tā 1927. gadā, kad Latviešu fotogrāfiskā biedrība atzīmēja savas darbības divdesmito gadskārtu, fotogrāfs V. Rikveils aplūkošanai bija novietojis veselu dagerotipu kolekciju. Zaudējumi šajā nozarē ir izskaidrojami ar mūsu tautas deportācijām, ar piespiedu emigrāciju un arī vācu tautības cilvēku repatriāciju, jo, kā zināms, tās bija senas dzimtas, kuru ģimenes arhīvos glabājās šī retā manta – dagerotipi. No publikācijām 19. gs. presē ir ziņas, ka arī Jelgavā ir bijušas dagerotipu darbnīcas, tātad šo jaunatklāto brīnumu steidzās izmantot arī jelgavnieki.

Dagerotips ātri guva popularitāti un aizvien jaunas studijas vēra vaļā durvis. Dagerotips bija dārgs prieks un ne visi to varēja atļauties. Nereti jauni cilvēki fotografējās, lai parādītu savu tikko iegūto augsto materiālo stāvokli. Pozētāji parasti sēdēja krēslā, un viņu

kaklu balstīja speciāls tam paredzēts statnis, lai nekustīgi būtu iespējams nosēdēt visu ekspozīcijas laiku.

Dagerotipam tomēr bija trūkumi. Atspulgs no dagerotipa virsmas padarīja to grūti aplūkojamu. Tas ir

Dagerotipa plāksnes uzbūve (autora attēls).

2.Att.

arī salīdzinoši smags, jo sastāv no vara plāksnes ar sudraba pārklājumu. Tā virsma bija ļoti jutīga, tāpēc to pasargāja, ieliekot futrālī, kuru sedz stikls. Tajā pašā laikā tas bija neatkārtojams, oriģināls. Nebija negatīvu, no kura būtu iespējams pavairot dagerotipu.

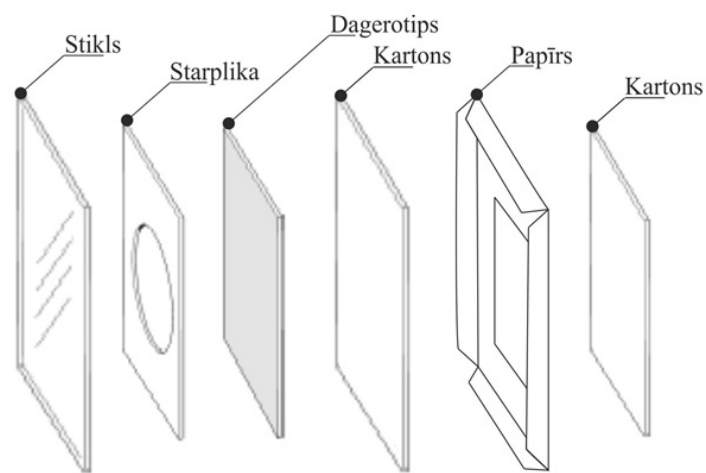
Laika gaitā dagerotipa process tika pilnveidots. Tas bija nepieciešams, jo sākotnēji tam bija ilgs ekspozīcijas laiks, kas svārstījās no 5 līdz 30 minūtēm, kā arī zems gaismas jutīgums. Attēlu varēja iegūt tikai dienas gaismā, saulainā laikā. Pēc uzlabojumiem tika palielināts gaismas jutīgums un pilnveidota kameras optika. Šādi uzlabojumi krasi samazināja fotografēšanas ekspozīcijas laiku aptuveni no 30 minūtēm uz 30 sekundēm.

Dagerotipa izgatavošanas procesu var iedalīt sešos lielos soļos: 1.Vara plāksnītes pulēšana un tīrīšana. 2. Gaismas jutīgā slāņa uzklāšana. 3. Plāksnītes eksponēšana obskura kamerā. 4. Attēla attīstīšana. 5. Gaismas jutīgā slāņa fiksāža, lai apturētu tālāku izgaismošanos. 6. Dagerotipa ievietošana futrālī.

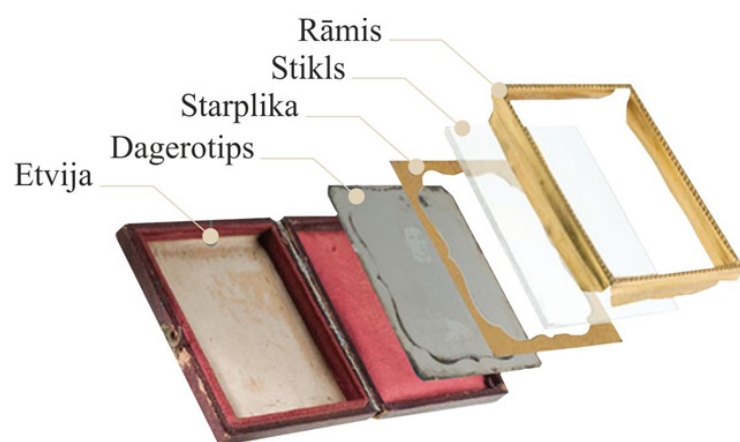
Iepakojums dagerotipam ir ļoti svarīgs, jo plāksne ir ļoti jutīga pret visdažādākajiem bojājumiem. Iepakojums pasargā dagerotipu no

apkārtējās vides un mehāniskiem bojājumiem. Iepakojums var pildīt arī estētisko funkciju, un tas var būt dekorēts ar dažādiem ornamentiem, krāsots ar krāšņām krāsām un apstrādāts ar dekoratīviem papīriem. Iepakojuma apvalks var būt pārvilkts ar reljefainu papīru, piemēram, kas līdzinās dimanta vai dažādu ziedu rakstiem.

Sastopami divu veidu dagerotipu iepakojumi. Viens ir atvērtā tipa modelis, kas pārsvarā izgatavots Eiropā, un otrs ir slēgta tipa, kas ir angloamerikāniskais variants.

Eiropas stila dagerotipu futrālis. 2.2. Att.

Angloamerikāniskais dagerotipu futrālis. 2.1. Att.

Atsauces:

1 Daguerreobase. "Daguerreotypes. Europe's Earliest Photographic Records". Daguerreobase Project 2014.

2 Turpat.

3 Turpat.

4 Daguerreobase. "Daguerreotypes. Europe's Earliest Photographic Records". Daguerreobase Project 2014.

5 Daguerreobase. "Daguerreotypes.

Europe's Earliest Photographic Records". Daguerreobase Project 2014.

6 Ann Deckers. "Daguerreotype". Antwerpen. FotoMuseum Provincie Antwerpen. 2012.

7 Daguerreobase. "Daguerreotypes. Europe's Earliest Photographic Records". Daguerreobase Project 2014.

...

Nākamajā avīzes numurā lasiet par **Latvijā zināmo dagerotipu novērtējums un Priekšlikumi dagerotipu saglabātības uzlabošanai.**

Kristaps Latvī
LNA Latvijas Valsts
kinofotofonodokumentu arhīva
Dokumentu saglabāšanas nodaļas
darbinieks

VIENAS DIENAS PIEREDZES APMAIŅAS BRAUCIENS UZ TALLINU

19. februārī Latvijas Restauratoru biedrība devās ikgadējā aizraujošā vienas dienas „ceļojumā”, šoreiz uz Tallinu.

Nigulistes jeb Sv. Nikolaja baznīcā, kas šobrīd ir Igaunijas mākslas muzeja filiālē, atrodas Hermena Rodes (~1430–1504) altāris, kura izpētes un restaurācijas projekts ilgst jau trīs gadus. Restaurācijas procesā liela uzmanība tiek pievērsta tehniskās mākslas vēstures jautājumiem, ar dažādām zinātniskās izpētes metodēm izziņot, kā darināts izcilais viduslaiku mākslas piemineklis. Iegūtā informācija digitalizēta un pasniegta atraktīvā veidā īpaši šim projektam

izveidotā mājas lapā: <http://rode.ekm.ee/index.html>. Par veiktajiem darbiem stāstīja projekta idejas autore un vadītāja - restauratore Hilka Hiopa un muzeja direktors Tarmo Särets. Projektam nav īpaši izdalīta finansējuma, tas īstenots, pateicoties dažādu iestāžu atsaucībai un atsevišķu projekta pieteikumu realizēšanai. Altāra rentgenuzņēmumi tika veikti, izmantojot muitas departamenta tehniku. Patī restaurācija lielākoties notikusi turpat baznīcā aiz altāra daļas, ierīkojot tur restaurācijas laboratoriju.

Baznīcā tiek eksponēta arī Bernta Notkes "Nāves deļa", 15.gs. gleznojums uz audekla, kura restaurācija veikta vēl PSRS laikā, Maskavā. Gleznas eksponēšanai tiks iegādāts speciāls stikls, lai neveidotos atstarotā gaisma un mākslas darbs būtu „emocionāli” uztverams.

Restaurācijas centrā „Kanut” bija iespējams ielūkoties visu materiālu/tehniku grupu (koks/mēbeles, metāls, papīrs, tekstils, fotogrāfijas, glezniecība, u.c.) darbnīcās.

Papīra restaurācijas darbnīcā šobrīd tiek strādāts tapešu restaurācijas projekta ietvaros. Darbnīcās iekārtējums ir mūsdienīgs – gan ķīmiskās apstrādes telpa ar velkmes skapi, gan mitrās apstrādes telpa ar vakuumgaldu un vannu, gan restaurācijas telpa ar plašu galdu un dažādiem palīgmateriāliem. Darbnīcā ikdienā strādā divas restauratoras.

Tekstila un kombinēto objektu (iesējumi, vēdekļi, kārbas/koferi, somas utt.) darbnīcā iesējumu restauratore veic arī fotogrāfiju un grafikas darbu restaurāciju. Konkrētajā brīdī tika demonstrēta albumīna fotogrāfijas (emulsijas slāņa nostiprināšana, dublēšana, digitālā restaurācija) un 16. gs. tušas zīmējuma (krāsas slāņa

nostiprināšana, mazgāšana, pamatnes nostiprināšana, līmēšana) restaurācija. Piesaistīja arī centra restaurācijas dokumentācijas noformējuma risinājums.

Katra objekta pase sastāv no:

1. Titullapas ar nelielu objekta foto un pamatdatiem (īpašnieks, datējums, nosaukums, tehnika, materiāli, restaurācijas laiks) tabulas formātā;

2. Fotografētas darbu gaitas, kur fotogrāfijām pievienoti failu nosaukumi, to vieglākai identifikācijai tabulas formātā;

3. Restaurācijas programma ar tēzēm par tās norisi.

Kārbas objektu glabāšanai restauratori modelē un izgatavo paši, tās ir atveramas pēc iespējas tā, lai atvieglotu piekļuvi objektam. Uz kārbas tiek pielīmēts neliels objekta foto, tās vieglākai identificēšanai.

Ekskursijas noslēgumā apmeklējām Igaunijas Mākslas akadēmiju, tajā ir piecas fakultātes:

- Arhitektūras,
- Mākslas un kultūras,
- Dizaina,
- Mākslas veidu (animācija, fotogrāfija, grafika, gleznošana u.c.),
- Open Academy.

Kultūras mantojuma aizsardzības un konservācijas nodaļa atrodas Mākslas un kultūras fakultātē. Tā izveidota 1995.gadā, apgūstami trīs programmu līmeņi – bakalaura, maģistra, doktora; ir divi virzieni – arhitektūras konservācija un restaurācija un mākslas darbu konservācija. Pabeidzot pirmo tiek iegūta arhitektūras konservācijas speciālista kvalifikācija.

Pamatpriekšmeti: mākslas vēsture, arhitektūra, pilsētvides plānošana un kultūras mantojuma konservācija; filozofija, estētika; zīmēšana, gleznošana,

formu mācība; arhitektūras terminoloģija, ornamenta; konservācijas ķīmija, dokumentācija, fotografēšana, uzmērīšana; materiāli un konservācijas tehnoloģijas.

Arhitektūras konservācijas profesionālie priekšmeti: arhitektūras konservācija (koka un akmens celtnes, drupas u.c.); vēsturiskās konstrukcijas, tēlotāģeometrija, konstrukciju fizika, AutoCad; vēsturiskie parki, ainavu arhitektūra. Mākslas darbu konservācijas profesionālie priekšmeti: mākslas un artefaktu konservācija (gleznas, sienu gleznojumi, polihromais koks, papīrs, akmens, dekoratīvā māksla, skulptūras u.c.).

Mācību plānā ietver: praktiskā konservācija vienu dienu nedēļā, viens konservācijas projekts katru semestri, vasaras konservācijas prakse, darbsemināri ziemā. Praktiskā konservācija notiek konservācijas darbnīcās, kas iekārtotas tur pat akadēmijā, objektos uz vietas, akadēmijas sadarbības partneru darbnīcās (piemēram „Kanut” centrā), Igaunijas Mākslas muzejā, citos muzejos vai privātās darbnīcās.

Studenti var izvēlēties **jebkuru** mākslas vai artefaktu grupu tālākai specializācijai gan teorētisku, gan praktisku zināšanu iegūšanai. Tiek piemeklēts pasniedzējs, kuru apmaksā akadēmija izstrādājot individuālu mācību plānu.

Laiks pagāja ļoti nemanot, un redzēto aptvert palīdzēja vien bagātīgais fotogrāfiju klāsts.

Inga Šteingolde

Latvijas Nacionālā arhīva
Dokumentu preventīvās
saglabāšanas departamenta
direktore

Aleksim uzdāvinātais laiks ... 1945. – 2016.

„... laiks ir kaut kas tāds, kas mums pašiem nepieder. Mums nav varas pār laiku. Laiks ir no cilvēka neatkarīga žēlastības iespēja, kas atkal un atkal tiek uzdāvināta. Laiks ir vērtība, kas pieder vienīgi Dievam” saka Juris Rubenis.

Laiks... 2016. gada 11. februāris atnesa negaidītu un skumju vēsti – mūžībā aizgājis stāglezniecības restaurators – vecmeistars Aleksis

Osmanis.

Negaidītā ziņa skāra dziļi, jo mūsu kā laikabiedru koleģiālās un draudzīgās attiecības bija senas, ilgstošas – gan studiju gadi Latvijas Mākslas akadēmijā, gan kopīgie ilgie gadi Mākslas muzeju un izstāžu apvienotās direkcijā (vēlāk Mākslas muzeju apvienība, tagad Latvijas Nacionālais mākslas muzejs).

Lūk, tikai dažas Aleksim atvēlēta

laika pieturzīmes, kas liecina par to, ka bez pēdām mēs nepazūdam.

1972. gads. Aleksis sāk strādāt Mākslas muzejā ... Tad glezniecības restaurācijas darbnīcā ienāca jauni topošie restauratori – Aleksis Osmanis, Jāzeps Viļļa, Nikolajs Petuhovs, kuri apguva profesiju Latvijas glezniecības zinātniskās restaurācijas skolas izveidotāja Ādolfā Kozorovicka vadībā.